మాయా అంతేనా?

శ్రీమతి చావుర్తి సుందరమ్మ

రైలు సకాలానికే ప్లాటుఫారము జేరింది. అది ఒక చిన్న స్టేషను అవడం చేత స్టేషనులో త్రొక్కిడి లేదు. గోపాలరావు తాను ముందు రైలు దిగి, బిడ్డలను దింపాడు. రమణి భర్తకు సామాను అందించి తాను దిగి చీర సవరించుకుంటూ పరిసరాలను పరిశీలిస్తున్నది. పుష్యమాసపు చలిరోజులు. అప్పుడే చీకటి నలుమూలల వ్యాపిస్తున్నది.

రమణి: నేను సామాను చూస్తుంటాను. త్వరగా వెళ్ళి కూలీని తీసుకురండి.

గోపా: ఇక్కడ కూలీ, గీలీ ఎవరు ఉండరు. అట్లా వెళ్లి బండి వచ్చిందేమో చూచివస్తా.

గోపాలరావు నాలుగడుగులు వేసేసరికి 'ఎవరూ, గోపాలం బాబేనా? వచ్చారా నాయనా' అంటూ రామయ్యతాత ఎదురు వచ్చినాడు. గోపాలరావు రామయ్యతో వెనుదిరిగి "ఇదిగో రమణి, రామయ్యతాత బండి తీసుకువచ్చినాడు. త్వరగా నడు."

రామయ్య సామాను తెచ్చి బండిలో పెట్టి "అమ్మా బండి ఎక్కండి" అన్నాడు.

రమ: బండి కట్టనిదే ఎట్లా ఎక్కడం?

గో: బండి కట్టిన తరువాత నీ వెక్కగలవా? నీ మొహం! మన ఊళ్లో రిక్షా ఎక్కినట్లు ముందు తొట్లోనుంచి ఎక్కితే తరవాత బండి ఎత్తి ఎడ్లను కడతాడు.

రమణి బండి ఎక్కింది. దట్టంగా పచ్చిగడ్డి పరచి తాటాకు చాప వేసియున్నది. గోపాలరావు తొట్లో కూర్చుని కొరడా చేత్తో పట్టుకున్నాడు. రామయ్య తాను తెచ్చిన లాంతరు వెలిగించి దాంతోపాటే చుట్ట ముట్టించి ఎడ్లతాళ్ళు పట్టుకుని ముందర బయలుదేరినాడు. ఇంటిముఖం పట్టిన ఎడ్లు చకచక నడుస్తున్నాయి. వాటి మెడలో మువ్వలు గలగల మ్రోగుతున్నాయి.

బండి ఎక్కిందే తడువుగా పిల్లలిద్దరు పడక వేసినారు. హోల్డాల్ పెట్టెకు జేర వేసి రమణి దానికి జేరబడి ఈజీచెయిరు వాటంలో పడుకున్నది. రైల్లో కూర్చొటానికేనా చోటులేక, నడుము తన్నుకుపోయి ఉండటంచేత రమణి ప్రాణం ఈ పడకవల్ల కొంత కుదుటబడ్డది. బండి జోరుగా పోతున్నది.

గోపాలరావు చేరవలసిన ఊరు ఎనిమిది మైళ్లుంటుంది. అధమం రెండుగంటలైనా పడుతుంది అక్కడకు జేరడానికి. ఈ లోపున తనుకూడ ఒక కునుకుతీస్తే బాగుండును. కాని, పచ్చిగడ్డి పసరువాసన ఏదో వికారంగా ఉన్నది. తలలో ఎన్నో ఆలోచనలు ముసురుకుంటున్నాయి. తన తండ్రితాతల ఊరు తానేనాడూ వచ్చి యెరుగడు. తండ్రి చిన్ననాడే గతించడంచే తన తల్లి మేనమామవద్దనే ఉండిపోయినది. బిడ్డలులేని మామయ్య ఎంతో అల్లారుముద్దుగా పెంచి తనకీ చెల్లెలికీ విద్యాబుద్ధులు చెప్పించినాడు. తనకు జ్ఞానమువచ్చిన తరువాత విన్నది తన కిద్దరు పెదతండ్రులు, మేనత్త యున్నారని. తమ తండ్రి పట్నవాసం చదువుకొచ్చి, తన అన్నలకు బంధువర్గానికి ఇష్టంలేకపోయినా, తమ తల్లిని వివాహమాడినాడు. తత్ఫలితంగా అన్నదమ్ముల అనుబంధం తెగిపోవడం, ఆస్తిపాస్తులు తెగతెంపు చేసుకోడం జరిగింది. నిష్ఠాపరుడయిన రామచంద్రయ్య తమ్ముని శాఖాంతర వివాహమును సహించలేకపోయినాడు. తమ్ముని ఆకస్మిక మరణవార్తను వినికూడా ఆయన మరదలినిగాని, తమ్ముని బిడ్డలనుగాని పరామర్శింప తలపెట్టలేదు.

రమణికి చిన్ననాటి సంగతులన్నియు ఒకటి తరువాతగా ఒకటి జ్ఞప్తికి వచ్చుచున్నవి. తన రెండవ పెదతండ్రి కామరాజుకు జబ్బుచేసినప్పుడు ఆయనను పట్నం తీసుకువచ్చినారు. తన పెదతండ్రి రామచంద్రయ్య, మేనత్తరంగమ్మ, ఆమె కుమారుడు గోపాలరావుకూడ వచ్చినారు. తానప్పుడే తన తండ్రివైపు బంధువులను మొదటిసారిగా చూచినది. స్వతంత్రబుద్ధియైన గోపాలరావు తన మామకిష్టముండదని తెలిసికూడ తమ ఇల్లువెతుక్కుంటూ వచ్చినాడు. తను, చెల్లి, సుశీ, కూడబావను చూచి సంతోషించినారు. బావతో తనూ, చెల్లి ఆస్పత్రికి వెళ్ళినారు. రంగమ్మత్త అమాంతంగా కౌగిలించుకొని ఎంతగానో దుఃఖించింది. రెండవ పెద్దతండ్రి జబ్బుతో లేవలేని స్థితిలో ఉన్నాడు. మంచమువద్దకు రమ్మని తమ తలలు నిమిరి కంట తడిపెట్టడం ఇప్పటికీ కండ్లకుకట్టినట్లున్నది. ఆత్మీయులను చూచి ఆనందించవలసిన సమయంలో వాళ్ళట్లా ఏడ్వడం అసహ్యమనిపించింది తనకు. వారి గుండెలలోని బరువు తన కానాడేమి తెలుసు! తాను పన్నెండేండ్లదే నాయె! ఆనాడు పెదతండ్రి బుంగమొహం బుగ్గమీసాలతో పలకరించనేలేదు. వారవారగా చూడ్డమే గాని కళ్లార చూడనేలేకపోయినాడు. ఎఱ్ఱని అతనికళ్ళు తనకి భయమే కలగజేసేయి. పొంగిపొరలివచ్చే దుఃఖప్రవాహాన్ని నిగ్రహించే అతిప్రయత్నమువల్లనే ఆ కళ్ళట్లుండవచ్చును. చిన్నతమ్ముని వియోగము, తన నిర్దాక్షిణ్యము ఆయనను కృంగదీసియుండును. తోబుట్టువులతో పట్టుదల ఎంత బాధాకరము! ఈ ఊహ వచ్చేసరికి రమణికి కడుపులో దేవినట్లయినది. ప్రపంచమంతా గిరగిర తిరుగుతున్నట్లనిపించింది. ఓక్కుమని వాంతిరాగా పక్కబద్దలు పట్టుకుని ముందుకు వంగినది. ఆ శబ్దానికి తొట్టిలోనున్న గోపాలరావు బండిలోకి ఒక్క అంగవేసి రమణిని పట్టుకొన్నాడు. పిల్లలు మేలుకున్నారు.

రమణి: వదలండి స్థిమితపడ్డాను. ఏమిటో ఈ బండి ప్రయాణం భరించలేదు శరీరానికి.

గోపాలరావు: ప్రయాణమే కాదు. ఈ వాతావరణము, ఈ మనుష్యులూకూడ నీకు సరిపడరేమో! అది చూసుకో. ఎక్కడికక్కడ సద్దుకుపోలేని మనుష్యులున్నారే, ఎందుకు పనికిరారు. ఇంకా నిద్రపోతున్నావనుకున్నాను!

రమ: నిద్రపోదామనే అనుకున్నాను వస్తేగా! పోనిండి నిద్రకేంగాని,— రామేశంఅన్నయ్య స్టేషనుకేనా రాలే

దేమా అని ? పనిపట్టి ఈ త్తరంకూడ వ్రాసి వచ్చేషు ?”

గో : రెవిన్యూ ఇన్స్పెక్టరు వచ్చాట్ట గ్రామంలోకి. అధికారిని విడిచి మీ అన్న సేవను కెట్లావస్తాడు! అదీకాక అతనే కనుక వస్తే తను చేసే కరణంపని కూడ తీరిక సారిక లేని బాధ్యతాయుతమైన పని అని నీ కెట్లా తెలిసివస్తుంది ?

ర. బాగుంది నా కన్ని తెలియవు. వెళ్లేది కొత్తచోటా, అక్కడెవర్నీ ఎరగ నాయిరి అత నొక్కడే తెలిసినవాడుకనుక అతనుకూడా ఉంటే బాగుండుననియున్నది.

గో : నే తెలిసినవాడినేగా. అక్కడందరికీ నే పరిచయంచేస్తా నిన్ను. సరేనా? ఏదో ఇబ్బందిపడుతున్నట్టుంది నీ వ్యవహారం చూస్తే మొదటఉన్న ఉత్సాహం తగ్గిపోయినట్లున్నదప్పుడే. అతను పిలవగా పిలవగా ఇప్పటికి కుదిరింది మనకీ ప్రయాణం అదికాక, అతనెన్నిమాట్లు కోర్టుపనికని సిబ్బందీతో కూడా వచ్చి మనింట్లో తిష్ఠవెయ్యలేదు ? అనుకున్న ప్రోగ్రాము లన్నిటికి స్వస్తిచెప్పి 'పునః ప్రాణానాయమ్మా' యని నీ వెన్నిమాట్లు వార్చిపెట్టలేదు ? ఓ పదిరోజులుండే భాగ్యానికి అంత మొహమాటం దేనికి ? ఏదీ, మనం తెచ్చిన ద్రాక్షపళ్ళు అవీను? నాలుగుపళ్లు నోట్లో వేసుకుని, ఆలోచన్ను కట్టిపెట్టి పడుకుంటేనా ఆ వికారం తగ్గుతుంది. 'బాబ్జీ, ఆ బుట్టలోని పళ్లు ఇలా అందుకోమ్మా.'

ఈమాట వినేసరికి రాణి గబుక్కునలేచి కూర్చున్నది.

బాబ్జీ : నాన్నా అవి అమ్మ తినదు. మాకుకూడ పెట్టలేదు.

గో ఏం ఎందుకని ?

'మరేమో-మరీ-అక్కడ-మన చుట్టాలికి ఉండాలిట. అవి తినొద్దూ అని అమ్మ రైల్లో బిస్కట్లు, అరటిపళ్లు, కొనిపెట్టింది నాన్నా.' అచి అచి పలుకుతూ రాణి తల్లి మీద ఫిర్యాదుచేసింది

గో 'బాగానే ఉంది తెలివి. బుట్టెడు పళ్లుంటే పిల్లలకేనా ఇవ్వకుండ మంచి గొప్పదానివే! అని గోపాలరావుపళ్ళబుట్ట తీసి పిల్లలకు బండిరామయ్యకు కొన్నిపళ్లిచ్చి రమణికి కొన్ని పళ్ళిచ్చినాడు. రమణిపండ్లు తీసుకుని మాట్లాడకపడుకున్నది. పిల్లలు ప్రొద్దుటినించి పీడిస్తున్న కోర్కె తీరటంతో సంతృప్తిపడి పడుకున్నారు.

బండి కంకరరోడ్డు విడిచి పుంతమార్గాన పడినది. పచ్చి మిర్చి, ధనియాల తోటల మీదుగా వీచినగాలి ముక్కుపుటాలను జెల్లించుతున్నది. అక్కడక్కడ పొలాల్లో రైతులు వేసుకున్న చలిమంటలు తప్ప వేరే

“మాటవరస కంటారుగాని నిలువెత్తుధనంపోస్తేమాత్రంఉంటారేమిటి?”అంది రాజమ్మ. ఈమాటల వాటం అనుభవంలేనిరమణికి ఆశ్చర్యంకలిగించింది.

దృశ్యాలేవీ కనబడుటలేదు. ఎద్దుల మెడలోని మువ్వలధ్వనితప్ప వేరొకశబ్దమేమీ వినబడుటలేదు ఆ నిర్మల వాతావరణము, ఆ ప్రశాంతత రమణికెంతో ఆహ్లాదకరంగా ఉన్నది తన పూర్వులు, పెద్దలు నివసించిన గ్రామమది. వారు రాకపోకలు సల్పిన మార్గమున తానీనాడు మొట్టమొదటిసారి ప్రయాణము చేయుచున్నది. మేనత్తకొడుకు గోపాలరావు తన్ను వివాహమే చేసుకొనక పోయిన, యీ ప్రయాణమున కవకాశమే యుండెడిది కాదేమో — పట్టణములకు పల్లెలకు గల తారతమ్యమును రమణి యూహించుకొనుచున్నది. సంస్కారము, నాగరకతయను ముసుగు ధరించిన కపట జీవన మిక్కడ ఉండదు. తానీ పది రోజులు ఎంతో కులాసాగ గడుపబోవుచున్నది ఇవి తన జీవితమున మరపుకురాని రోజులుగ ఉండగలవు — కాని రమణిభావ పరంపర కడ్డు తగిలినది గ్రామపు

ప్రహసనాలు వ్రాసి పేరు సంపాదించిన ఒక రచయితను ఆవూరిలోని మహిళా మండలి వారు సన్మానించాలని తీర్మానించుకొని, సభ ఏర్పాటు చేశారు.

సభ జరుగుతున్నది. ఆ రచయిత లేచి మాట్లాడుతూ "నాకు ఆడవాళ్లతో మాట్లాడటమే ఎక్కువ సరదా..." అన్నాడు. సభ్యురాండ్రలో కొంత కలవరం బయలుదేరింది. ఆయన గమనించాడు... "అందుకు కారణం మరేమీ కాదు. మగవాళ్లకు ఏదైనా ఒక విషయం చెప్పామంటే, వాళ్లు ఒక చెవితో విని యింకొక చెవితో వదిలేస్తారు. ఆడవాళ్లు అల్లా కాదు. మనం చెప్పే ప్రతి విషయాన్నీ రెండు చెవులతోనూ విని, మళ్లీ నోట్లో నుంచీ వదిలేస్తారు," అన్నాడు.

★ మీరూ అంతేనా? ★

పొలిమేరలలో దుర్గంధము. గ్రామసింహముల స్వాగతము లామె నూహాప్రపంచమునుండి మేల్కొల్పి హెచ్చరిక చేసినవి.

*　　*　　*

'ఏమత్తా. ప్రొద్దుటే వచ్చారు?' అన్నది రాజమ్మ.

"చెప్పరే కాదు! గోపాలం రమణి వస్తారని ? నాంకేం తెలుసు. లేకపోతే రాత్రే వచ్చి చూసేదాన్ని. నారింజ కాయలు కావాలని శంకరం వచ్చేటప్పటికి 'ఇప్పుడెందుకురా ఈరాత్రి వేళ, దొడ్లో పురుగూ పుట్రా ఉంటుంది, ఎట్లా కొయ్యడం' అంటే, వాడు చెప్పాడు. డోకులట కాదూ! ఉత్తిమనిషికూడా కాదు. రసంతాగేక తగ్గిందా అమ్మ. మా అమ్మేనా కళ్ళు కాలిపోతే రాత్రివచ్చి చూదామంటే ఇట్లై తుళ్ళుమన్నాడు ఆ శంకరం. పిల్లలందరు పడుకున్నారు. ఒక్కదాన్ని చీకట్లో రాగలనా ఏమన్నా నా! పెద్దదాన్ని."

మొహం కడుక్కుంటున్న గోపాలరావు నవ్వుతూ అన్నాడు: "ఏం లక్ష్మమ్మత్తా, మీ యింటికిమాత్రం రాకుండా వెడతామా ఏమిటి ? ముందు తెలిస్తే ఏం చేస్తావు? తెలిసి నీకొడుకు చేసిన దేమిటి, నువ్వు చేయలేని దేమిటి ?

అక్కడేఉన్న రామేశం "మాడుపిన్ని, వీడికి నేను ఎదురెళ్లి మేళతాళాలతో తీసుకురాలేదని దెప్పుతున్నాడు. వీడేమన్నా మంత్రిగా గాని తాసిల్దారుగా గాని వచ్చాడా చెప్పు మన ఊరు? వీడు చేసే లెక్చరరుగిరీకి ఈ మర్యాద చాలింది కాదని వీడి అఘోరింపు" అంటూనే వీధిలోకి వెళ్లిపోయినాడు.

లక్ష్మ: బాగానే ఉంది నాయనా మీ సరసం. ఏరమ్మా నీపిల్లలు, వీడికెన్నేళ్లు? రా నాయనా. నీ పేరేమిటి ?' అని బాబ్జీని వడిలోకి తీసుకుంది.

ర: 'వీడికి పదేళ్లు నిండినాయి పిన్నీ, నాన్నగారి పేరే, రామకృష్ణ. అది దుర్గారాణి దానికి ఐదోయేడు.

లక్ష్మ 'చెల్లెలు సుశీలను తీసుకురాలేదేమమ్మ ? దాన్ని కూడ చూచి సంతోషించేవాళ్ళముగా ?'

ర: కాలేజీ కిప్పుడు సెలవులు లేవు, పండుగ మూడురోజులు ఇస్తారేమో. దానికి వీలయినప్పుడు నాకు వీలుండదు. ఎప్పటికప్పుడే వద్దామనుకోడం వీలులేకపోవడం. దానికి సెలవువచ్చేదాకా ఉంటే నాకు మళ్లీ అడ్డువస్తుంది."

లక్ష్మ: "ఔనమ్మ, అట్లాగే మరి. పదిరోజులపాటుంటారా ?"

గో: "పదిరోజులు కాదత్తా పదివారాలేనా ఉంటుంది మీ పిల్ల, మీరు ఉంచుకుని పురుడుపోస్తే. మూడోపురుడుట ఇది నానెత్తిమీదకి తోసింది మీ తోటికోడలు." రమణి ఈ మాటలతో బెదిరినట్టయి భర్తముఖంకేసి వాలుగా చూసింది. అతని కనుకొలకులలోని సంజ్ఞ గ్రహించి స్థిమితపడింది.

కాఫీ తెస్తున్న రామేశం భార్య రాజమ్మ ఈమాటలు విని—"ఏం భయమా ఏమిటి? నిక్షేపంగా పోస్తాము. మాటవరసకంటారుగాని నిలుపెత్తుధనం పోస్తేమాత్రం ఉంటారేమిటి ? ఈ పల్లెటూళ్ళో డాక్టర్లా! ఆసుపత్రులా ? ఇంతకీ తల్లి ఇక్కడకు రారుగదా? ఎంత చేస్తే మాత్రం తల్లితో సాటి అవుతాము ?" అన్నది.

రాజమ్మ అనుకూలంగా మాట్లాడుతున్నట్టే ఇక్కడ కుదరదన్నట్టు సమాధానం చెప్పింది. ఆ మాటలవాటం, అనుభవంలేని రమణికి ఆశ్చర్యం కలిగించినది.

ర: వదినా! పిల్లలు కాఫీ త్రాగరు. పాలలో కొంచెం నీళ్ళు కలిపి ఇయ్యి."

ల: "పట్నవాసంవాళ్లు కదా ? కాఫీ త్రాగరా! బాగుందమ్మ మంచి అలవాటు చేసేవు. ఇప్పుడు మరీ మీరిపోతున్నారనుకో. పిల్లలు, పెద్దలు అందరికి కాఫీలే! పోనీ అలవాటుంటే ఓమాటు త్రాగడమా నా మొహమా ? దాహమే సినప్పుడల్లా ఆ నీళ్లేకదా! రామ, రామ. పాడి ఉంటే తప్ప ఊళ్ళో పాలుదొరకడం యజ్ఞమే! అన్నిపాలు హోటేళ్ళకి కంట్రాక్టుకదా!"

గో: 'ఏమత్తా నీకు కాఫీ అలవాటు లేదేమిటి ?'

ల: 'ఉందా యేమిటి ? నాలుగేళ్ళ క్రితం జబ్బుచేసినప్పుడు ఈ దిక్కుమాలిన కాఫీ అలవాటుచేసేరు కాని, ఏనాడయినా యెరుగుదునా ? ఓనల్లమందు దొరకదు కదా! ఏదో ఆకాఫీతోటే ఇల్లా నడుస్తోంది ఘటం. ఈ వయసున శరీరబలమేముంటుంది చెప్పు, ఆహారబలమే కాని ? అవునే ఏమిటి తెచ్చావు మీ పట్నం నుంచి. పళ్ళూకాయలూ చిత్రవిచిత్రాలు వుంటాయి టక్కడ ?

రా: 'అయ్యో మీ వెఱ్ఱిగాని అత్తా, అక్కడ తోటలా, దొడ్లా! ఏది కొన్నా డబ్బుకు డబ్బెత్తు రాదుకదా! కరువుమండిపోతుంటే ఏం కొంటారు, ఏం తెస్తారు? అదీకాక ఏదో మనకున్నది తృణమో, పణమో మనం పెట్టాలిగాని, వాళ్లు తేవడమేమిటి, మనం పుచ్చుకోడమేమిటి ?'

దొడ్లో పనిమనిషికి, పాలేరుకి పన్లుపురమాయిస్తూ ఊపిరి సలుపని పనితో కొట్టుమిట్టాడుతున్నట్టు నటిస్తున్న రాజమ్మ వీరి సంభాషణపై ఒక చెవి వేసి యున్నది. గోపాలరావుకుగాని, రమణికిగాని సమాధానమిచ్చే అవకాశం లేకుండానే ఆమె జవాబుచెప్పేసరికి రమణి ఆశ్చర్యపోతూంది.

'ఔనమ్మ అట్లాగే మరి. మన దొడ్లో అయితే అర్ధరాత్రయినా, అప

శాత్రయినా ఇట్టే కోసుకుంటాము. వాడు కుంటాము. డబ్బుపెట్టి కొనడం మాటలా ఏమిటి! పొద్దెక్కింది నే వెడతాను. మధ్యాహ్నం మాయింటికో మారు రామ్మ రమణీ' అని లక్ష్మమ్మ వెళ్లిపోయింది.

లక్ష్మమ్మ అన్నమాటలకు రమణి నిలువునా స్తంభించిపోయింది. ఆ మాటలలోని వ్యంగ్యానికి తానెంతవరకు గురియై యున్నది ; నిజమే తనకు తెలియకపోయి నను లక్ష్మమ్మకు తాను ఋణపడియే యున్నది. కాని,—తను కొని తెచ్చిన పది పన్నెండురూపాయల పళ్లు ఉన్న

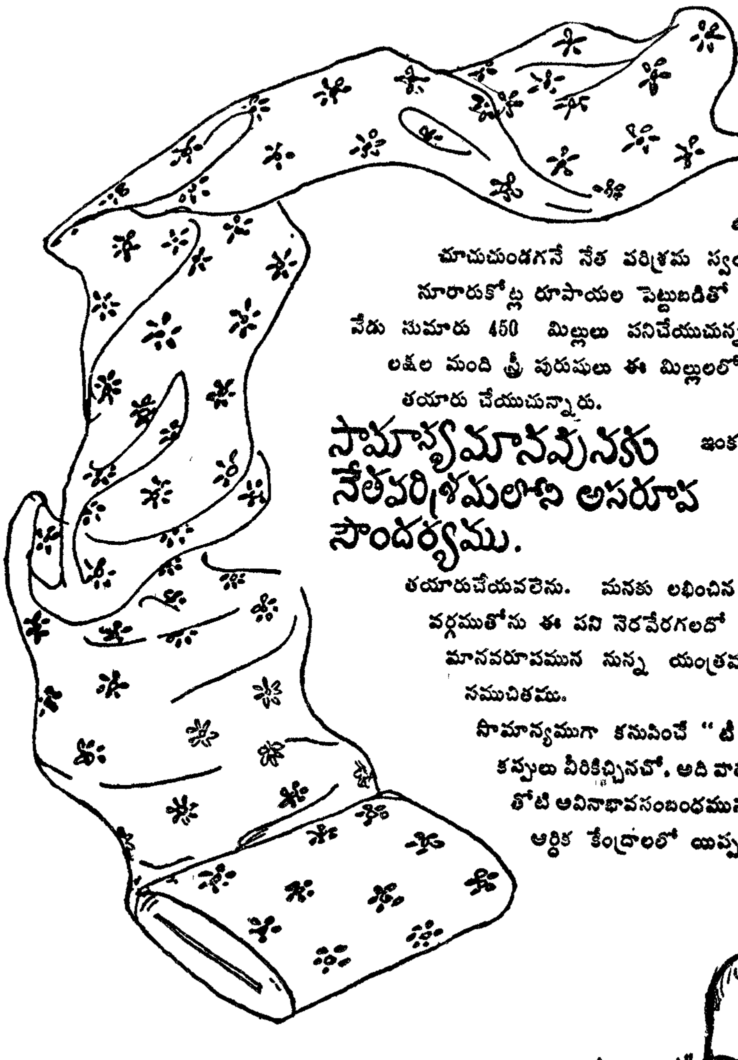

జాతీయ పోరాటమునందు మనము చూచుచుండగనే నేత పరిశ్రమ స్వయం పోషకమునకు దారి చూపినది. నూరారుకోట్ల రూపాయల పెట్టుబడితో నిర్మింపబడిన యీ పరిశ్రమయందు నేడు సుమారు 450 మిల్లులు పనిచేయుచున్నవి. పనియందు ఆసక్తిగల 70 లక్షల మంది స్త్రీ పురుషులు ఈ మిల్లులలో పనిచేయుచు అపరూపమైన బట్టను తయారు చేయుచున్నారు.

సామాన్యమానవునకు నేతపరిశ్రమలోని అపరూప సౌందర్యము.

ఇంకను చేయవలసినది యెక్కువ గలదు. ప్రతిమనుజునకును చాలినంత బట్టను, ఎగుమతి చేయుటకు కావలసినంత మిగులు బట్టను తయారుచేయవలెను. మనకు లభించిన వస్తు సముదాయముతోను, కార్మిక వర్గముతోను ఈ పని నెరవేరగలదో లేదో గమనించవలెను. కార్మికులు మానవరూపమున నున్న యంత్రములు. కాబట్టి వీరిని ఆదరించుట సముచితము.

సామాన్యముగా కనుపించే "టీ" దినమునకు రెండు సార్లు రెండు కప్పులు వీరికిచ్చినచో, అది వారికి పనియందుత్సాహమును, పరిశ్రమ తోటి అవినాభావసంబంధమును పెంపొందించ గలదు అనేక మన ఆర్థిక కేంద్రాలలో యిప్పటికే యిది అనుభవమునందున్నది.

టీ

పనిచేయువారలకు పనియందుత్సాహము కలిగించును

సెంట్రల్ "టీ" బోర్డువారివల్ల ప్రచురింపబడినది.

★ వీరూ అంతేనా? ★

ట్టుండి ఏ భోషాణంలో విశ్రమించినాయో! అంతర్యామికే తెలియాలి. ఈ అయాచిత ఋణంలో తాను చిక్కుపడవలసి వస్తుందనికాని, అచేతనములు, కాళ్లు వచ్చి పలాయనం చిత్తగిస్తాయని కాని తన కింత వరకు తెలియదు! లేకున్న ముందరే జాగ్రత్తపడివుండేది.

రాజమ్మ: చూడు, అప్పీ. రమణమ్మగారు రాకరాక మన ఊరు వచ్చారు. పట్నవాసంవారాయిరి. ఇట్లా నూతులో ఆమె చేద వెయ్యకుండా ఆమెకి పిల్లలకి కావలసిన నీళ్ళన్నీ తోడియ్యాలి నువ్వు. వేడి నీళ్లు కాచి బట్టలు పిండియ్యాలి. తెలిసిందా? నీ ఋణం ఉంచుకోరులే, పండుగ ఈనాము, పాతచీర ఇవ్వకుండా వెళ్ళరు రమణమ్మగారు' అప్పి నుద్దేశించి రాజమ్మ అంటున్నమాటలు వినేటప్పటికి వంటి నిండా జెఱ్ఱులు పాకుతున్నట్టనిపించింది రమణికి.

"దాన్నెందుకు బాధపెట్టడం పాపం ప్రొద్దుటినుంచి చేస్తున్నది, ఇంటికి వెళ్లనీ. మీ మరదలికి బట్టలు రేవు పెట్టుకోడం కుట్టుకోడం కూడా అలవాటే. నీళ్ళంతకంటె బాగా తోడుకుంటుంది. గుంటూర్లో నీళ్ళుతోడగా లేనిది ఇక్కడేం బాధ, బారెడు తాడు" అన్నాడు గోపాలరావు. అన్నదే చాలన్నట్లు అప్పి అవతలకు దాటిపోయింది. రాజమ్మ అతిథిమర్యాదల బాధ్యతంతా తానే వహించడంచేత తీరుబడిలేనట్టు. 'వెళ్లాలమ్మా వంటెంతవరకయిందో నేను దగ్గర లేకపోతే ఒక్క పని కూడ సవ్యంగా జరగదు. మీ అత్తచేత జడ వేయించుకో రత్నం.' అని కూతురికి ఆజ్ఞాపించింది. నూనె సీసా, దువ్వెన తీసుకుని రత్నం రమణివద్దకు వచ్చి కూర్చున్నది. రమణి జడవిప్పుతూ, "ఏమమ్మా ఇట్లా నీరసంగా ఉన్నావు? ఈమధ్య జబ్బేమయినా చేసిందా?' అన్నది.

రత్నం: జబ్బేమీ లేదుగాని రోజూ కొంచెం జ్వరం తగుల్తుంది. ఆకలుంటుంది. అన్నీ తింటాను. మళ్ళీ నీరసం ఏమిటో! ఇట్లా ఉంటోంది ఏడాదినుంచి, కొంచెం దగ్గుకూడా వస్తుంటుంది.

రమ: మరి మందేమయినా తీసుకుంటున్నావా?

రత్నం: నాన్నగారు ఊళ్ళో తాతాచార్లుగారికి చూపించారు. దీనికి తనవద్ద మందు లేదన్నారు. పట్నంవెళ్లి పరీక్ష చేయించుకొని మంచి మందు పుచ్చుకోవాలన్నారు. నాన్నగారికి పాపం ఎప్పటికప్పుడే ఊళ్ళో వ్యవహారాలు, కోర్టువెంట తిరగడం, తిరిక లేదు. అమ్మ పోరుతూనే ఉంది. మీ ఊరు పంపిస్తే చిన్నత్త పరీక్ష చేయించి ఆస్పత్రిలో మందిప్పిస్తుందని అనుకుంటున్నారు. చిన్నత్త డాక్టరు పరీక్షకి చదువుతోందిట కాదూ?"

ఈ మాట వినేటప్పటికి రమణికి తాను భూమిలోకి క్రుంగిపోతున్నట్లనిపించింది. ఇంతలో గోపాలరావు పిల్చినాడు. 'ఇదిగో రమణి, ఇటువచ్చి పెట్టె ఒకమాటు తియ్యి.' రమణి గదిలోకి వెళ్లి పెట్టె తీసి 'ఏంకావా'లన్నది.

గో: ఇందాకా వచ్చిన మా పిన్ని ఉత్తరం వ్రాయించి మనుమడిని పంపించింది, ఇదిగో చూడు.

రమణి అతని చేతినుండి ఉత్తరం తీసుకు చదివింది.

'బాబూ! గోపాలం! ఇంట్లో మిక్కిలి ఇబ్బందిగా ఉన్నది ఒక్క ఐదురూపాయలిస్తే బియ్యం తెప్పించుకోవాలి. మా మామంతు డబ్బు పంపగానే ఇచ్చేస్తాను. ఇందాకా అడగడాని కంపర్లోను వీలు కాలేదు' ఇది ఉత్తరం. రమణి మనసు కరిగింది జాలితో-"పాపం ఈ పదిరూపాయలు పంపండి తిరిగి పుచ్చుకునేదేమిటి ఎంత ఇబ్బందిగా ఉన్నదో."

గో: చాలు తెలివి! పుచ్చుకోడాని కివి మనవద్ద కెన్నడూ తిరిగిరావు. ఐదు రూపాయల నోటుంటే తీసి ఇటియ్యి.

రమణి డబ్బిచ్చి ఆలోచనలో పడింది. మేము రాకపోతే ఈ డబ్బు పిన్ని ఎవరివద్ద తీసుకునివుండేది? ఈ పూటకి బియ్యం లేకపోతే నిన్ననే యెందుకు ప్రయత్నం చేసుకోలేదు. మేము వచ్చే వరకు వస్తామని తెలియదుగదా? ఎంత బంధువులైనప్పటికీ ఈ అడగడం, అప్పు వంకనైనప్పటికీ ఎంత కష్టం?

దరిద్రం మానాభిమానాలను లెక్కచేయనీయదు కాబోలు! కాక యీ మనుష్యుల తత్వమే ఇట్టిదా? అయితే రామేశం అన్నయ్యకూడ ఇంతేనా? తమ్మెంతో ఆదరణతో ఆహ్వానించడానికి అంతరార్థమేమయిన యున్నదా, లేక పినతండ్రి బిడ్డలనే అభిమానమేనా? ఈపదిరోజులీ రోగిష్టి పిల్లకు దూరముగా బిడ్డలను కాసుకోనుటెట్లు? రమణి తానొక పద్మవ్యూహములో చిక్కుకున్నట్టు బాధపడసాగినది.

* * *

రామేశం ఉన్న యిల్లు చుట్టు వరండాలున్న బంగాళా. ఇంటికి నలువైపుల దొడ్డి, దొడ్డిలో పశువులసాల, నుయ్యి, అన్నీ లక్షణంగా ఉన్నాయి. ఇల్లంతా మట్టినేల. ఆ యిల్లు రామేశం తాతగారు కట్టించినారు. రామేశం తండ్రులకు ముగ్గురికి ఆ యింట్లో వాటా వున్నప్పటికి, కడసారివాడయిన రామకృష్ణారావు (రమణి తండ్రి) ఇంటికై ఆశపడక, తనది అన్నభూమి అమ్మివేసుకుని ఆ వూరితో సంబంధం వదులుకుని వెళ్ళిపోయినాడు. అయినప్పటికి రామచంద్రయ్య ఇంటిని మూడు వాటాలుగ చేసి, రెండు భాగాలు తన తీసుకుని మూడవభాగం కామరాజుకి ఇచ్చి

అతిమూత్రవ్యాధి వారం రోజులలో నెమ్మదించును

మూత్రంలో అధికంగా చక్కెరపోవుట అతిమూత్రవ్యాధి అంటారు (Diabetes) ఇది యెంత ఉపద్రవకరమైన వ్యాధి అంటే, దీని పాలబడినవారు ఆరోజు కారోజు మృత్యువుకు ఆసన్నమౌతుంటారు. దీనికి డాక్టర్లు ఇన్సులిన్ ఇన్జెక్షన్ మాత్రమే కనిపెట్టారు. వాటివల్ల వ్యాధి పూర్తిగా నయం కానేకాదు. ఇన్జెక్షన్ల గుణము వున్నంతకాలం మాత్రం చక్కెర తాత్కాలికంగా నిలిచిపోతుంది. ఈజబ్బు లక్షణాలలో ముఖ్యమైనవి దాహం, ఆకలి, తరచుగా చక్కెరతో మూత్రం బయలు వెడలటము. దురద మొదలైనవి. ఈ వ్యాధి ముదిరితే రాచపుండు, కురుపులు, కంటిపొర ఇతర చిక్కులు సంభవించును. వీనస్ ఛారమ్ ఆధునిక శాస్త్రంలో అద్భుతమైన చికిత్స. దీన్ని వాడటంవల్ల వేనకు వేలమంది మృత్యుముఖంనుండి బయటపడ్డారు. దీన్ని వాడితే రెండవ లేక మూడవ రోజునుండే మూత్రంలో చక్కెర తగ్గించి అత్యధికమూత్రం గూడ నివారిస్తుంది. మూడు రోజుల తరువాత మీకు బాగా తేలికయిస్తుంది. దీనికి పత్యం లేదు. ఇన్జెక్షన్లు అవసరం లేదు. ఇంగ్లీషులో వివరములుగల కరపత్రానికి వ్రాయండి. ఉచితంగా పంపుతాము.

50 బిళ్లల బుడ్డి ఖరీదు రు. 6-12-0 లు

ప్యాకింగు పోస్టేజి ఉచితము

వీనస్ రిసెర్చి లేబరేటరీ,

పోస్టుబాక్సు నం. 587, కలకత్తా (A. P. W)

నాడు. రామకృష్ణారావు భాగము తాను తీసుకుందుకుగాను తన భూమిలో భూమి ఒక యెకరం తమ్మునికి వ్రాసియిచ్చినాడు. కామరాజు మొదటినుంచి రోగిష్టివాడు. పైరాబడి లేకపోవడం, ఇంట్లో వర్జాలు మాత్రం తగ్గకపోవడం ఈ కారణాలవల్ల ఆస్తి అంతా అప్పులపాలయినది. వేలమయిపోతున్న ఇంటినిమాత్రం రామచంద్రయ్యే కొని తానున్నన్నాళ్ళు తమ్ముని సంసారం బయటపడకుండా కాపాడినాడు. కాని రామచంద్రయ్య చనిపోవటంతో తేఇంట్లో పిల్లిమీద ఎలకమీద పెట్టి ఆడవాళ్ళనే సూటిపోటిమాటలు పడలేక, ఆ వీధికి రెండు ఫర్లాంగుల దూరంలో ఉన్న ఒక నివేశనస్థలంలో తాటాకు ఇల్లు వేసుకుని కామరాజు వెళ్లిపోయినాడు. కాని వెళ్ళిన మరుసటి ఏడే ఆయన చనిపోయినాడు. రామచంద్రయ్యకు రామేశం, జగన్నాధం అని ఇద్దరు మొగపిల్లలే కలిగినారు. రామచంద్రయ్య ఇక ఏడాదికి గతిస్తాడనగానే జగన్నాధం టైఫాయిడు వచ్చి చనిపోయినాడు. జగన్నాధం భార్య కనకమ్మ, మూడు నెల్ల పిల్లవాడు చంద్రం రామచంద్రయ్య పాలబడినారు. కాని తల్లి పిల్లల దురదృష్టంవల్ల, రామచంద్రయ్య కూడ మరుసటియేడే స్వర్గస్థుడైనాడు. కనకమ్మకు పుట్టింట వేరే దిక్కెవ్వరు లేకపోవటంతో బావగారు, తోటికోడళ్ళ ఒద్దికలో కాలం వెళ్లబుచ్చుచున్నది. రామచంద్రయ్య భార్య జగన్నాధానికి పెళ్లి కాకుండానే పోయినది. కనకమ్మకు అత్తగారి కోడరికము లేకపోయినా, తోటికోడలా కొరత లేకుండ మనసు తీర్చుచున్నది. కామరాజుకి ఒక కుమారుడు, ఇద్దరు కుమార్తెలు. ఆడవాండ్రిద్దరు అత్తవారింట్లో సుఖంగానే ఉంటున్నారు. చదువు సంధ్యలు లేని హనుమంతరావు మాత్రం ఇల్లు గడిచే యెత్తులేక తల్లిని, భార్యని, నలుగురు పిల్లలని ఇంటివద్ద విడిచి మిలిటరీలో చేరిపోయినాడు. కాశ్మీరు పటాలంలో ఉన్నాడు. ఏం ఉద్యోగం చేస్తున్నాడో యేమొ నెలకు నూరు రూపాయలు ఇంటికి పంపుతున్నాడు. అవి పదిరోజుల్లో మూడు పూవులు ఆరు కాయలుగ వెచ్చించి ఆనక యిల్లు గడవక అత్తాకోడళ్లు అవస్థపడుతుంటారు.

రత్నాన్ని సాయం తీసుకుని రమణి ఆ పినతండ్రిగారింటికి బయలుదేరినది. సంక్రాంతి రోజులు. పండుగ వారంరోజులున్నది. ఇంటింట మహాసందడిగ ఉన్నది. మెత్తులు మెత్తుకునేవారు, గోడలకు వెల్లలు వేసి అరుగులకు చుక్కలు పెట్టుకునేవాళ్లు, ఏ యింట్లో చూచినా సంక్రాంతి సరం

చేసుకుంటూ కనిపించినారు. విరియగాచిన మునగ చెట్లు, చక్కగా పూసిన చిక్కుడు పాదులు రమణి చిత్రంగా చూస్తూ వెడుతున్నది. ఆ పల్లెకు వచ్చిన రమణిని ముఖ్యముగా చెప్పులు వేసుకున్నందుకు, చేస్తున్నపని విడిచిపెట్టి స్త్రీలు వీధిలోకి వచ్చి వింతగా చూస్తున్నారు. వారి కాళ్ళనున్న కడి

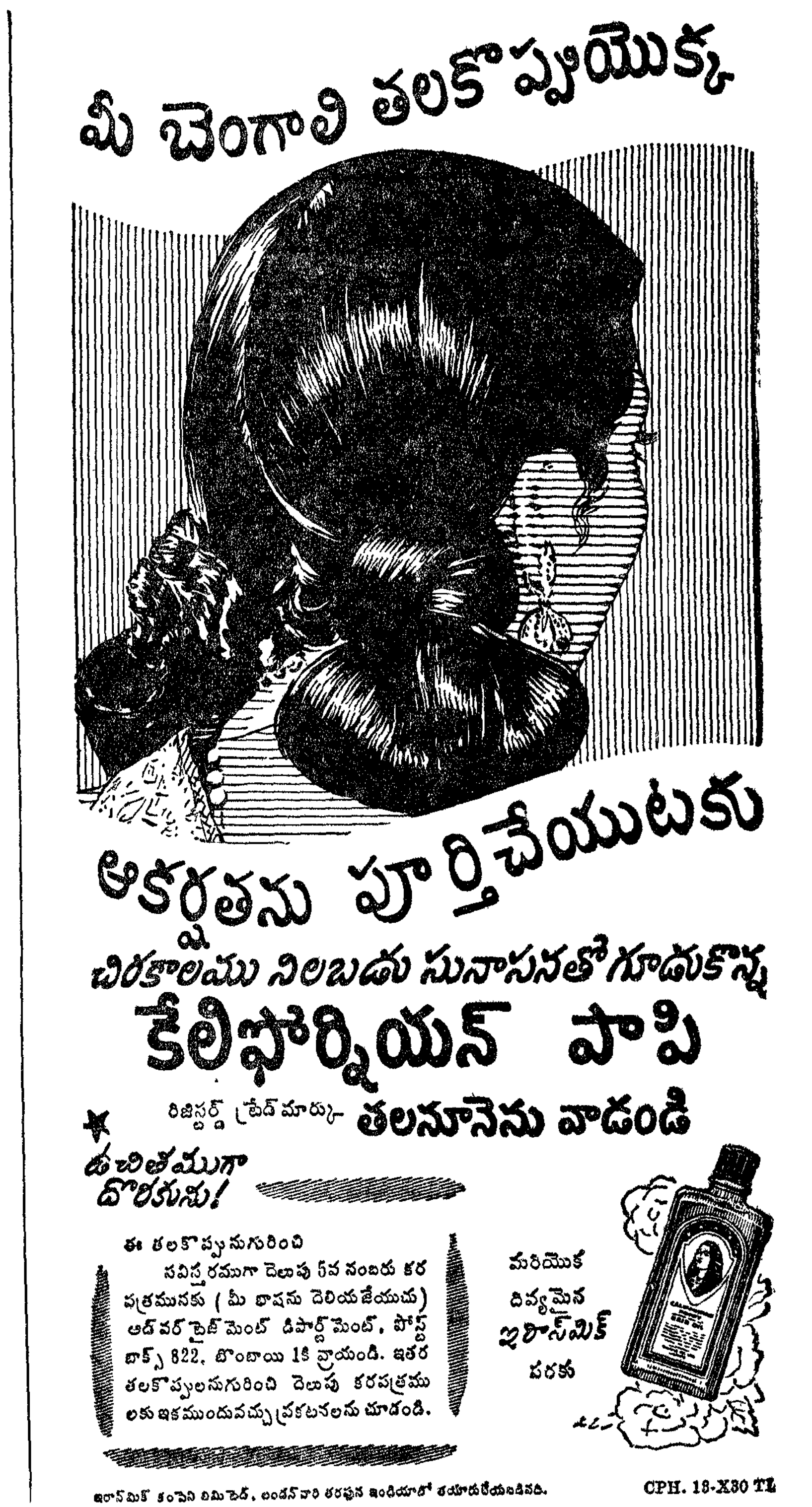

ఏహారూ అంతేనా?

గాలు, తోడాలు, అందెలు మొదలయిన వస్త్రువులు, ఇంచుమించు రెండు వందల తులాలయినా బరువున్న వాటిని చూచి రమణి వారి ఆభరణ ప్రియత్వమునకు విస్మయము చెందినది.

లక్ష్మమ్మ రమణినెంతో ఆదరంగా ఆహ్వానించి కోడలిని పిల్లలని పరిచయం చేసింది. ఇద్దరు ఆడపిల్లలు పెద్దవాళ్లు. పెద్దపిల్లకు పదహారు, రెండవ పిల్లకు పధ్నాలుగు ఏళ్లుంటాయి. తరువాత ఇద్దరు మొగకుఱ్ఱవాళ్ళు. పన్నెండు తొమ్మిది ఏళ్లుంటాయి. ఇంట వంట దరిద్రచ్ఛాయలు ప్రస్ఫుటంగా కనిపిస్తున్నాయి. ముక్కలు తెగి మురికిపట్టిన నవారుతో నున్న మంచాలు, సొట్టలు పడి కిలుముతో నున్న ఇత్తడిపాత్రలు, ఇంటిలోని మనుష్యుల నిర్లక్ష్యాన్ని సోమరితనాన్ని చాటుతున్నాయి. రమణి పెరటిలోకివచ్చి చూచినది. నుయ్యిచుట్టు చపటా పగిలి కృంగిపోయి, యజమాని అనే వాడుండి హృదయమే ఉన్నట్టయిన దానికి ప్రతిబింబమువలె యున్నది. పెద్ద పెరడు. సంస్కారములేక ఉత్తరేణి, ముళ్లతోటకూర పెరిగి, పురుగుపుట్ర అనేవాటికి చక్కని ఇమ్ముగా నున్నది. ఒక్క నారింజచెట్టు మినహా పనికి వచ్చేదేదీ ఆ దొడ్డిలో లేదు. రమణి అడిగినది. 'ఇంత పెరడు ఇట్లా ఊరికే విడిచిపెట్టేరేం? అరటి మొక్కలేనా వేయక!'

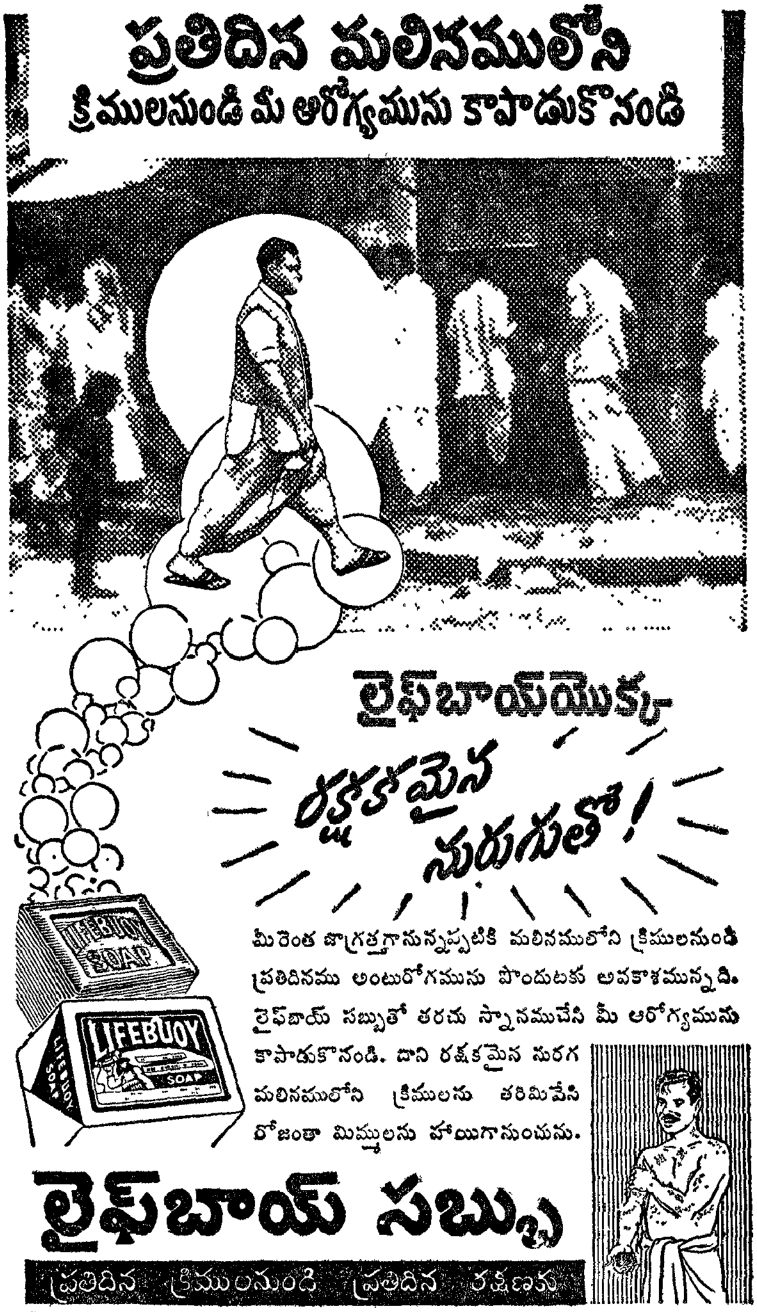

L. 227A-50 TL.

ల: 'కంచె లేదమ్మా, ఊళ్ళో పశువులన్నీ ఇక్కడే. వేయిద్దామన్నా పది, పదిహేను రూపాయలేనా కావాలి.'

ర: 'అన్నయ్య డబ్బు పంపించగానే ముందు కంచె వేయించుకుంటె ఎన్ని పాదులయినా పెట్టి కూరకొనకుండ గడుపుకో వచ్చుగా.'

ల: 'సరే నువ్వన్నట్టె చేస్తామనుకో. మాకేమన్నా పాలేర్లా నౌకర్లా. ఎవరు చేస్తారు చెప్పు మొక్కల సంరక్షణ?'

రమ—'మరే యింకెందుకు పిన్నీ, ఇంట్లో నలుగురు పెద్దవాళ్లున్నారు. రోజుకోగంట పనిచేస్తేచాలు'

పిన్ని కోడలు సమాధానం చెప్పినది. "ఏమోనమ్మా, అయిన యింట్లో పుట్టి, ఔనన్న యింట్లో పడి ఇంక యీ పనికూడా చెయ్యాలీ! మన ఇంటా వంటా అటువంటి మోటుపనులు చేసియెరుగం. ఈనాడు తెగించిచేద్దామన్నా నలుగుర్లో నగుబాట్లు- అయినా మీ అన్నయ్యగారు చల్లగా ఉన్నాళ్ళు దేముడి దయవల్ల మాకేమీ లోటులేదు." ఆమె వాక్యాలలోని నిష్ఠురత గ్రహించి రమణి అన్నది. 'నాకు తెలియదు వదినా ఇది అంత తప్పు పని అని! మా ఊళ్లో కొంచెం మట్టినేల కనిపిస్తే చాలు; పూల మొక్కలో కాయపాదులో పెంచుతాము. నేనన్నమాటకు యిబ్బంది పడకు."

ల: "అబ్బే యిబ్బందికేముంది, ఏదో మాటసామెతకంది. ఐనా వాళ్ళతాతగారు రెవెన్యూ ఇనస్పెక్టరు చేసేవారు. ఇంట్లో ఆడవాళ్ళని ఖంకేనా చెయ్యనిచ్చేవారు కాదు. దానికి పని అలవాటు బొత్తిగా లేదు. పిల్లలు పిల్లలే కదా? అత్తవారింటికి వెడితే వాళ్లకెలానూ తప్పదు. నేను సరే సరి ముసిలిదాన్ని. ఏం పన్లు చెయ్య

గలం చెప్పు? రామ్మా లోపలికిరా కొంచెం ఫలహారం చేద్దురుగాని—

రత్నానికి రమణికి పీటలు వేసి పిన్ని కోడలు ఫలహారముల పళ్లెము లందించినది. పళ్లెములలోని అల్పాహారముల పరిమాణము, వైవిధ్యము పిన్ని కోడలి 'లోటు లేని' తనాన్ని, వెల్లడి చేస్తున్నాయి. ఆ పెట్టిన ఆవడలు, మైసూర్ పాక్ తన కుక్షిగోళమే కనుక ప్రవేశిస్తే ఆహారేచ్ఛ యన్నది మాయమై పదిరోజు లుపవాసము చేయవచ్చు. అల్పాహారమనే యీ పదార్థములు అతికాయ మహాకాయులైనా భరించగలరాయని రమణి సందేహపడినది. కాని వారగా రత్నం వేపు చూసేసరికి రమణి ఆశ్చర్యము చరమసీమనందుకున్నది. ఈ పదహారేండ్ల అర్భకపు పిల్ల పళ్లెములోని పదార్థములు ఒకటి తరువాత వొకటి అంతర్ధానమయిపోవుచున్నవి!

రమ: ఇంత వద్దు వదినా కొంచెము తీసి పిల్లలకు పెట్టు.

"ఎంత ఉన్నదమ్మా! ఈమాత్రానికే. పిల్లలు తిన్నారు. నా చేతులు చిన్నవి కావమ్మ. కొంచెం చెయ్యడం, కొంచెం పెట్టటం, అదేమిటో కూడా మా యింటా వంటా యెరగము." పిన్నికోడలు తన 'ఐనింటి తనాన్ని' పునరుద్ఘాటించినది.

రమ: ఇవాళ్ళ యివన్నీ చేసే రెందుకు పిల్ల లెవరికయిన పుట్టినరోజా?

లక్ష్మ: పిల్లలు అత్తయ్య వస్తుంది చెయ్యమని వేధించారు. కోడలికి చేతకాని పిండివంట లేదనుకో! ఎట్లా ఉంది మైసూర్ పాక్? ముసలమ్మ గర్వపడుతూ అంది.

ర: చాలా బాగా ఉంది. దివ్యంగా చేసేవు వదినా!

ఈ మాటలతో పిన్నికోడలు పొంగిపోయింది, 'అందరూ అల్లానే అంటారు. కాని, నాకు గులాబ్ జామ్ బాగా కుదరలేదు సుమా ఎన్నిమాట్లు చేసినా, పాలు సరైనవి లేకనో యేమో? ఎల్లుండి రెండో వాడి పుట్టినరోజు. నీవు నేర్పుతానంటె పాలు తెప్పించి ఆ వేళ చేస్తాను.

"వదినా, నాకీ వంట లేవీ చేతకావు నేర్చుకోడానికి ప్రయత్నం కూడా యెప్పుడు చెయ్యలేదు." అన్నది రమణి.

'ఆఁ! నిజమే., కాని నాకు చిన్నప్పటి నుంచి ఎంతో సరదా' అంటూ పిన్ని కోడలు తనేయే రకాల భక్ష్యాలు చెయ్యగలదో అవి తానెట్లా నేర్చుకున్నదో, తన పాకకళానైపుణి కెవరెవ రెట్లా అభినందించారో ఆ వివరాలన్నీ అనర్గళంగా, ఎంతో ఉత్సాహంగా చెప్పుకుపోతున్నది. రమణి ఊహించుచున్నది. వదనాత్మకమైన యీ నైపుణ్యము, ఉత్సాహము, పదార్థ సృజనాత్మకమే కనుక ఐతే! అసంభవము. 'తివిరి యిసుమున తైలంబు దీయవచ్చు,' బ్రహ్మదిగివచ్చినా లాభము లేదు. రమణి నోటిలో పడిన పదార్థాలు ఇనపగుళ్ళవలె గొంతుగొట్టము దిగుట లేదు. చేతులు కడిగికొని రమణి యీవల పడినది. ఇంతలో బాబ్జీని రాణీని తీసుకు గోపాలరావు వచ్చాడు.

గో: రమణీ. మీ అన్నయ్య ఏదో ఊరికి పోతున్నాడు. ఐదారు రోజులదాక రాడుట. ఇంటికి వెడదాము రండి అతను నీతో చెప్పటకని కూర్చున్నాడు.

లక్ష్మ: వెడుదురు గానిలెండి తొందరేమిటి అబ్బాయిని బడిలో వేసేరా.

గో: లేదత్తా ఇంక వెయ్యాలి ఇంట్లోనే వాళ్ళమ్మా నేనో చెపుతున్నాము.

లక్ష్మ: మావాడు చూశావా? ఈ ఊళ్లో చదువేమో అయిపోయింది. ఎంత చదివినా జీతం అక్కర్లేదుగదా వాళ్ళ తండ్రి ఉద్యోగం ధర్మమా అని. (కొంచె మాగి మరల అంటుంది) వాళ్ళ మేనత్తలయినా బస్తీలో లేరు. ఉంటే నెత్తిమీద పెట్టుకు చదివించేవారే.

—ఆమె ఉపోద్ఘాతంలోని భావము పసికట్టిన గోపాలరావు 'అలాగే మరి' అని ముక్తసరిగా అన్నాడు. లక్ష్మమ్మ మరల అందుకున్నది.

'మీ యింట్లో పెట్టడానికి నీవు కాని రమణి కాని పరాయివాళ్ళా మాకు, మేనత్తలకంటె కూడ ఎక్కువది కాని రమణి మరోలాటిది కాదు. వాడికదేం చెయ్యాలి. వాడే యింకా కాస్త చేదోడుగా ఉంటాడు. అయినా ఆ మనిషి కామనిషి బరువని కోడలు నేను ఆలోచిస్తున్నాము,' అని రమణి నుద్దేశించి ఏమంటావు? అని సాభిప్రాయముగా అంది. లక్ష్మమ్మ వాక్యం ముగించేసరికి రమణికి స్పృహ తప్పినంత పని అయినది. తన యావచ్ఛక్తిని వినియోగించి కూడ తానీ ముసలమ్మకు తగిన సమాధానమీయలేదు. తన ఇంటర్మీడియేటు జ్ఞానమిక్కడ కానీకి కూడ కొరగాలేదు. కాని ఈ సందిగ్ధావస్థలో తానెంతవరకో ఉండనవసరం లేకపోయినది. గోపాలరావు జవాబిచ్చినాడు.

"అదీ ఆలోచించవలసిందే. ఇంతకీ మీకేంలోటమ్మా ఈ పల్లెటూళ్ళో ఉండడమేం ఖర్మంమీకు? రెండోవాడికి కూడ ఈవూరి చదువైపోతోంది. బస్తీలో కాపురం పెట్టుకుంటె అందరు ఒక్కచోట ఉండొచ్చు. చూడు పిల్లలు బెంగకూడ పెట్టుకోరు.' ఈ ఆఖరివాక్యం ఎంతో లాలనగా అన్నాడు. రమణి కృతజ్ఞతతో భర్తవేపు చూసింది. అతను ముక్కుపుటాలెగరవేసి రమణినిసన్నగా వెక్కిరించాడు.

రమణికి అక్కడ ముళ్ళమీదున్నట్టున్నది. కాళ్ళకు చెప్పులు వేసుకుని వెళ్ళడానికి సిద్ధపడింది. పిన్ని పెద్ద మనుమరాలు ఎంతో ఆసక్తితో అడుగింది 'జోడెంతకు కొన్నావత్తా?'

రమ: ఐదురూపాయలు.

'అంతేనా? ఈమాటు నెల్లో ఇద్దరి పిల్లలకి కొనాలి ఎన్నాళ్లనుంచో సరదా పడుతున్నారు.' పిన్ని కోడలు ఎంతో వాత్సల్యంతో అనేసరికి రమణి కోపముతో దహించుకుపోయింది. తల్లి కర్తవ్యము బిడ్డల ముద్దుముచ్చటలు తీర్చుటతో సరేనా. వారి పురోభివృద్ధికి దోహదమిచ్చే బాధ్యత తనకు లేదా?

ర: ఇక వెడతాం పిన్నీ, సెలవు వదినా.

లక్ష్మ: ఇదిగో చూడమ్మా రమణీ, మా యింట్లోకూడ రెండురోజు లుంటేగాని వీల్లేదు. నువ్వు గనుక రాకపోయావంటే ఎంతేనా ఇబ్బంది పడతానుకో?

రమణి కేమిచెప్పాలో తెలియలేదు. పిన్ని యొక్క యీ అపూర్వ వాత్సల్యానికిగాను, ఆమె పడేయిబ్బందికిగాను ప్రొద్దున ఇచ్చిన ముడుపున కధమం రెట్టింపయినా సమర్పించుకోవలసి యుంటుంది. కాని ఈసారి

రైలు నడుస్తోంది. ఆ రైలులో ఒక రెండో తరగతి పెట్టె. ఆ పెట్టెలో యిద్దరే ప్రయాణీకులు.

"రావు సాహెబ్ జగ్గారావుగారు తమరేనా?" అని అడిగాడు ఒక ప్రయాణీకుడు రెండో ప్రయాణీకుడ్ని.

"కాదు. ఎందుకు?"

"ఆ మరేం లేదు. మీరు తొడుక్కొంటున్న ఆ కోటు రావు సాహెబ్ జగ్గారావు రావుగారిది. ఆ రావు సాహెబ్ జగ్గారావు గారిని నేనే." అన్నాడు మొదటి ప్రయాణీకుడు.

వారూ అంతేనా?

కూడ గోపాలరావే సమాధాన మిచ్చినాడు. 'ఈమాటుకి మమ్మల్ని క్షమించత్తా. ఈసమయంలో నీ అభిమానమంతా యీవిడమీద చూపించావంటే ఆనక నే నాస్వత్రి వెంట తిరగలేను. నీచెయ్యి, నీ పెట్టు ఇంతిప్పటి నుంచి నే నెరుగుదును. మళ్లీ వచ్చినప్పుడు నువ్వు 'వెళ్లు' అనేదాకా వెళ్ళము చూసుకో," నవ్వుతూ అన్నాడు. అతని వాక్యాలలోని ప్రశంసకు చిరునవ్వు నవ్వుతూ లక్ష్మమ్మవారిని వీధివరకు సాగనంపినది. గోపాలరావు డడడా, డడడా, అంటూ కూనిరాగం ఆలాపిస్తూ దారి తీశాడు. రమణి లోకజ్ఞాన శూన్యతను పరిహసించే సాంకేతిక మది.

కాని రమణి అదేమి లక్షించలేదు. అనేక ఆలోచనల సంఘర్షణవల్ల ఆమె తల ఉడుకెత్తిపోవుచున్నది. పిన్ని అమాయిక లౌకికజ్ఞానము పిన్నికోడలిలో లేని సంతృప్త జీవనము సహస్రముఖములు దాల్చి కళ్లయెదుట వికృతనాట్యము చేయుచు రమణికి మార్గము కనుపించనీయలేదు.

* * *

గోపాలరావు వూరు వచ్చుటకు ముఖ్యమైన కారణము వేరెయున్నది. రామచంద్రయ్య ఇంటికోడలు ముదరాగా యిచ్చిన తన మామగారి భూమిని అమ్మివేయవలెను: రామచంద్రయ్య చనిపోయిన తరువాత దానిమీది శిస్తు దమ్మిడీకూడ రమణి తల్లికి చేరలేదు. రామేశంవద్ద ఆ డబ్బు రాబట్టగల సమర్థత లేదు. అమ్మకమునకు పెట్టిన తగిన ధర రానిస్తాడనే నమ్మకమంతకంటె లేదు. తన భూమిలోని భాగము మరియొకనికి దక్కనిచ్చే అంతటి అసమర్థుడా రామేశం! ఇక్కడి పరిస్థితులను స్వయంగా అవగాహన చేసుకుని ఎట్లా వీలయితే అట్లా వ్యవహారంపరిష్కారం చేసుకోవాలి. అతను ఊరువచ్చేనాడే బండిలో రామయ్య తాతను భోగట్టాచేసి కనుక్కున్నాడు. రామయ్య తాతంటే నమ్మినబంటు.

ఊళ్లో సోమయాజులుగారి మనవ్వాడుకి పెళ్ళిచేసి పదివేలు కట్నం తీసుకున్నాడు. ఖర్చయినది ఖర్చవగా మిగిలిన డబ్బుతో ఉన్న ఊళ్లో ప్రశస్తమైన భూమి కొనదలుచుకున్నారుట. ప్రస్తుతం అమ్మబోయే భూమిఎకరం మూడువేలకి పైనియున్నదిట. ఈ వివరాలు రామయ్య వలన తెలిసినవి. రామేశం ఊరికి పోవటం గోపాలరావుకి కొట్టె విరిగి నేతిలోపడినట్లే అయినది. కాని రామేశంకొడుకు శంకరం అతని ప్రాణానికి సి. ఐ. డి లా తగులుకున్నాడు. ఈడుకి పద్నాలుగేళ్ళే అయినా, అక్షరజ్ఞానం పూజ్యమైనా, లౌకిక జ్ఞానానికి మాత్రం అఖండుడు. ఏమైతే కానిమ్మని సోమయాజులు గారింటికి శంకరంతోనే బయలుదేరి వెళ్ళినాడు గోపాలరావు.

'నమస్కారం యాజులుగారూ.'

సో: 'శతాయుష్మాన్ భవ, ఎప్పుడొచ్చావు నాయనా? చాల నాళ్లకు కనిపించావురా, ఇలారా, కూర్చో కులాసాగా ఉంటున్నారా. గుంటూర్లోనే ఉంటున్నారా?"

గో: 'ఆ' గుంటూర్లోనే, సెలవులకు, మద్రాసువెళ్ళి ఇలా వచ్చాము.

సో: 'ఏమిటీ! కుటుంబంతో కూడా నే వచ్చావా??

గో: 'ఆ కుటుంబంతోనే వచ్చాను. ఎంతకాదన్న రక్త స్పర్శ చూడండి. అన్నగారు పదే పదే పలవటంతో పరిగెత్తుకు వచ్చాను అందర్ని చూద్దామని.'

సో: 'బాగుంది నాయనా చాలా సంతోషం.'

గో: అబ్బాయికి పెళ్ళయిందటే! అమ్మాయికి కాకుండ ముందు అబ్బాయికి చేసేశారేం?'

సో: 'ఏంచెయ్యను నాయనా ఆడపిల్లలకు సంబంధం కుదరడం యజ్ఞమనుకో. ఒకటుంటే ఒకటి ఉండదు. వన సంబంధం వదులుకోలేక అబ్బాయికి ముందు కానిచ్చేను. కొత్త చదువుకుంటున్న కుఱ్ఱవానికి ఇయ్యవలెనని యున్నది. నీ యెఱుక నేమయిన సంబంధం ఉంటే చెప్పు నాయనా.'

గో: అంతకంటేనా! కాలేజీలో నా

మగవారంతా అంతే!

ఒకసారి మా అమ్మాయికి నుస్తీచేసింది. పది రోజుల పాటు పగలూ రాత్రీ దానికి చాకిరిచేసి అలసి పోయాను. ఆరోజున మా ఆయన యింటికి వచ్చాక నిర్మొగమాటంగా చెప్పేశాను - ఈవేళ రాత్రి అమ్మాయికి ఏది కావలసివచ్చినా చూడవలసిన బాధ్యత తనదేననీ, యీ పదిరోజుల చాకిరీతో నేను అలసిపోయివున్నాననీ.

ఆ రాత్రి రెండో ఝాము వేళ నాకెందుకో మెళుకువ వచ్చింది. కళ్లు తెరిచి చూతును కదా,- అమ్మాయి హీనస్వరంతో "మంచి నీళ్లు కావాలే అమ్మా!" అని అతి దీనంగా అడుగుతోంది. నాకు వొళ్లు మండుకువచ్చింది. జ్వరపడివున్న పిల్ల ఎంత సేపటినుంచి అరుస్తోందో ఏమో? ఈ పెద్దమనిషి గురక లు పెట్టి ఎలా నిద్రపోగలుగుతున్నారని విస్తుపోయాను.

ఆయన పడుకొన్న మంచం దగ్గిరకు వెళ్ళి ఆయనను తట్టి నిద్రలేపి, అమ్మాయి మంచినీళ్లు అడుగుతోందని చెప్పాను. నిద్ర లేపగానే ఆయన వులిక్కిపడి లేచి దుప్పటి విసిరేసి, సరాసరి వంటింట్లోకి పోయి గ్లాసు వెతికి తెచ్చుకొని, ఆగ్లాసు నిండా కొళాయి నీళ్లు పట్టి అవి కాస్తా తన గొంతుకలో పోసుకొని మాట్లాడకుండా వచ్చి తన మంచం మీద పడుకొని దుప్పటి నిగడదన్ని వెనుకటి శ్రుతిలో మళ్లీ గురక ఆరంభించేశారు!

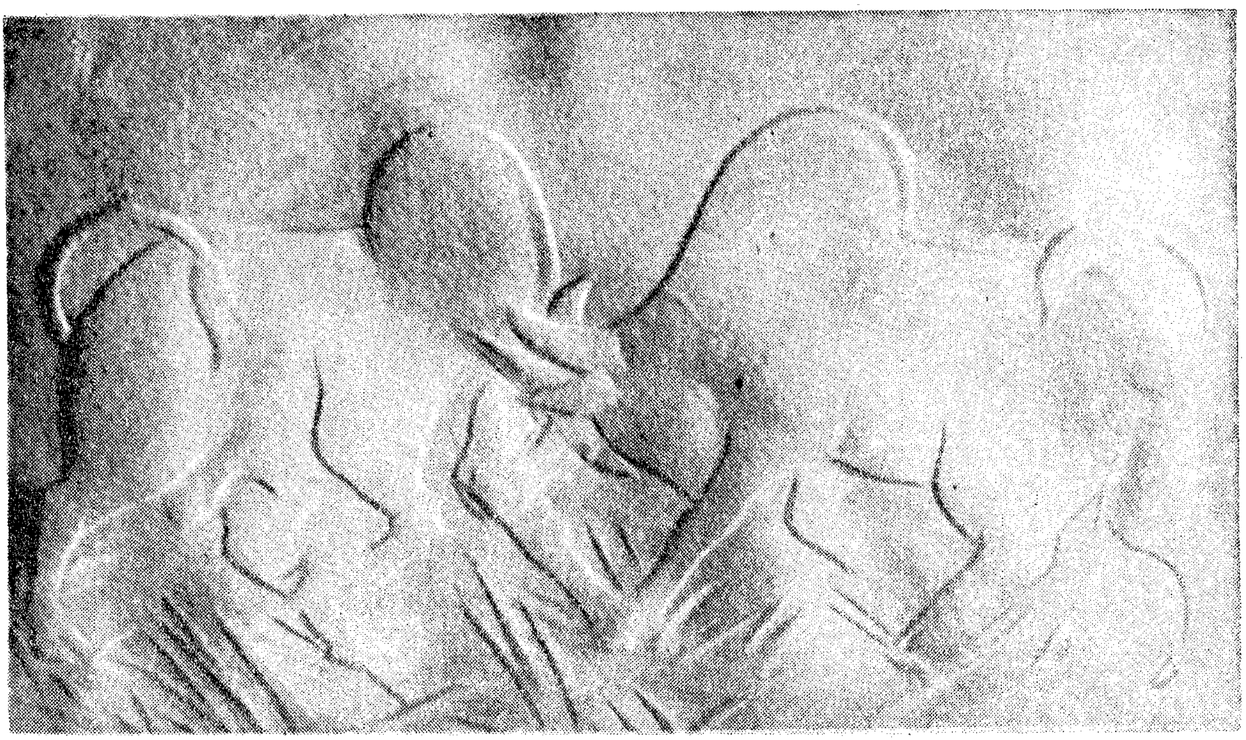

ఎద్దులపోరాటం, గోటిబొమ్మకు ప్రతిచిత్రం

చిత్రకారుడు: శ్రీ వి. నూరన్న, మద్రాసు.

వద్ద దాగువుచుంటున్న పిల్లవా [illegible] ఉన్నారు. [illegible] మీకు [illegible] కుంగురు గాని.'

సో: 'నాయనా [illegible] పరిచేస్తినా నీ మేలన్నడు మర్చిపోను.'

గో: 'అదేమిటి యాజులుగారూ! మీరు నాకు పిత్రుతుల్యులు. [illegible] కూడా ఓ ఘనమేనా! [illegible] వేసి మీరు నిశ్చింతగా ఉండండి.'

సో: 'నీ[illegible] ఒకమారు వచ్చి పిల్లలను చూడాలి.'

గో: 'మీరు పెద్దలు [illegible] ఒరే శంకరం. [illegible] రామ్మా. యాజులుగారి [illegible] తారు.'

శంకరం [illegible].

గో: యాజులుగారూ, [illegible] ముఖ్యవిషయం [illegible] పెదనాయన్న [illegible] అత్తగారు అమ్మన్నే [illegible] మీరు భూమినీ మనికీ [illegible] చేస్తున్నట్టు విన్నాను. [illegible] యిచ్చేకంటె ఒక వంద [illegible] కొనుక్కుంటే బాగుంటుందని నా అభి ప్రాయము.

యాజులుగారు సంకోచంతో 'దానికేం [illegible] చెల్లుచున్నప్పుడు వినయితే [illegible] కాని ఒక్క [illegible] ఉండేవాళ్ళం, [illegible] పని అనక ఇబ్బంది...' అన్నారు.

గో: మీరు దానికేం సంకోచించ [illegible] మోకం కాని ఇష్టం లేనిదే నేను [illegible] మీతో చెప్తానా? అతని సలహా [illegible] మీవద్దకు వచ్చాను. అగ్రిమెంటు [illegible] అతనిచేత ఫంతికం చేయిస్తాను [illegible]

యా: అయితే నాకే సందేహం లేదు [illegible], అట్లాగే కానీయాను.

గో[illegible] కొక బరువు తీరినది. నా మే [illegible] యాగప్రస్తావన తెచ్చి అతని నొప్పించ [illegible] ఒక యత్న ఎత్తిక తప్పదని అనుకున్నాను. పిల్లలతో శంకరం వచ్చాడు.

గో: బాల్లీ ఈ తాతగారికి నమస్కరించండి [illegible]

[illegible] } : 'నమస్తే'

యా: దీర్ఘాయుష్మాన్ భవ - శతాయుష్మాన్ భవ.

గో[illegible] పసుమానించినట్లు రమణి అక్కడ నా తొందరపాటు సహించుకోనలేక

పోవుచున్నది. రాజమ్మ అదృష్టవంతురాలు! భర్త, బిడ్డలు, భాగ్యము, ఇల్లూ, వాకిలి, సమస్తము రాజమ్మకు కలవు. స్త్రీ జనసామాన్య మాశించే వికాకలక్ష్యమదే కదా! ఇంటి కామె అధికారిణి. ఆమె అధికారమునకు నరియు [illegible] కనకమ్మ పంట, పెట్టు, సాకిరీ సమస్తము కనకమ్మ చేతిమీదే జరగాలి. [illegible] లేకపోయినా సాధింపులు తప్పవు. మాత్రీభవించిన సహాన మనత కనకమ్మ నోరెత్తి పలుకదు. పతికిన గతిలేదు. ఈ పరాధీనత కంటె మృత్యువుకే ఈ పకేండ్ల సంద్రదం పెరిగి పెద్దవాడయినప్పుడు గదా! రమణికి తన స్థితి జ్ఞప్తికి వచ్చినది. తన తండ్రి కూడ చిన్ననాడే గతించినాడు. మేనమామ చేరదీయని యెడల తను ఎక్కడ ఉండేగదా. చనిపోయిన మామకు కెలి సహస్ర నమస్కారము అర్పించినది.

వంటుగ [illegible] రమణ గా రాజేశం [illegible] తిరిగి వచ్చినాడు. స్నానములు ముఖ్యాన్న భోజనములు [illegible] చున్నారు. రాజమ్మ వద్దన చేయు

★ వీరూ అంతేనా? ★

చున్నది. ఎవరి కెట్లు వడ్డించవలెనో కన కమ్మకేమి తెలుసు!

రామేశం: వీరున్న నాలుగు రోజులింటిదగ్గర ఉండడానికే నాకు కుదిరింది కాదు. రమణినుద్దేశించి అన్నాడు రామేశం.

రమ: ఏం చేస్తావు చెప్పు నీవుమాత్రం. పన్లుంటే తప్పుతుందా?

గో: మహా చేసేడులే పనులు. ఇదిగో బావా, చూడు నే నొక్కమాట డుగు తాను. ఆ పిల్ల రత్నం అట్లా ఎందుకుపో తుంటే దాని సంగతిగాని ఇంటి సంగతి గాని ఏమైనా కొంచెం పట్టించుకోవాలా, అక్కర్లేదా?

రా: ఏం చెయ్యమనరా గోపీ, ఎప్పుడో తీరుబాటు చేసుకు పట్నం తీసుకువెళ్లాలి. దాన్ని చూస్తే నాకూ బెంగగా నే ఉన్నది.

గో: 'ఇంకా నెమ్మదిగా ఎప్పుడో అంటున్నావా! రేపుమాతో పంపు. దాని సంగతి నేను చూస్తాను. ఆలశ్యం చేస్తే పిల్ల ఎందుకయినా పనికి వస్తుందా? గోళ్లతో పోయేది గొడ్డళ్లు పట్ట వలసి వస్తుంది.' రామేశం ఆలోచిస్తూ భోజనం ముగించాడు. అందరూ చేతులు కడు గకుని సావిట్లోకి వచ్చారు.

గో: బావా నువ్వెందు కాలోచిస్తు న్నావో నాకు తెలుసు. మన సుశీలకాస్ప త్రిలో అందరూ పరిచయమే, నీవుగానీ, నేనుగాని అక్కడికి వెళ్ళి వుండనక్కర లేదు. సుశీ పరాయిదా? మీ పిన్ని కూడ పిల్లను వెయ్యికళ్ళతో చూస్తుంది. వాళ్లింటికి పిల్లను పంపడానికి నువ్వు సందేహిస్తే యెట్లా?

రామేశం చుట్టపొగవదుల్తూ విన్నాడు.

గో: నీకు ఆస్పత్రిలో దమ్మిడీ ఖర్చు అవకుండా సుశీ జాగ్రత్త పడుతుంది. సుశీ గెండేళ్లలో డాక్టరైపోతుంది. మన కంద రికి ఎంత సహాయమనుకున్నావు? అన్నట్టు, దాని చదువుకింకా రెండు మూడు వేల దాకా ఖర్చవుతుందిట. మీ పిన్ని నీతో చెప్పివాళ్ల భూమి అమ్మించి పెట్టమన్నది.

రామేశం ఆలోచనలో పడినాడు. గోపాలరావు మరల అందుకున్నాడు. 'మేమూరాగానే నీవు వూరికివెళ్ళేవు నీతో చెప్పడానికి సావకాశం లేకపోయింది. ఈ లోగా ఊరికే కూర్చోడ మెందుకని ఊళ్లో ప్రయత్నం చేసాను, ఎవరయినా కొనే వాళ్లున్నారా అని, మన సోమయాజులుగారు మూడువేలయితే కొంటా నన్నారు. అలాయిస్తే మనకు నష్ట మంటావా?'

ముందరికాళ్లకు బందము వేస్తూ మాట్లాడుతున్న గోపాలరావుకి చప్పున సమాధాన మీయలేక గుక్కిళ్లు మ్రింగాడు రామేశం. కోపం ముంచుకువచ్చుచున్నది. కాని చిక్కిశల్యావశిష్టయైన రత్నంస్థితి, తన కున్న పనుల వత్తిడి, సుశీలవల్ల తాను పొందవలసిన సహాయం యివికోపమును మ్రింగునట్లు చేసినవి. అతనన్నాడు.

'ఏమీ నష్టంలేదు. కాగితాలు అవి సిద్ధం చేసుకునే వచ్చావేమిటి?'

గో: 'అన్నీ సిద్ధమైఉన్నాయి. అగ్రిమెంటుమీద నీవు సాక్షి సంతకం చెయ్యడమే తరవాయి.'

రా: 'సరే మీరు పండుగనాడే వెళ్లాలా?'

గో: 'కనుమునాడే కాలేజీ మరి.'

పండుగనాడందరికీ కొత్తబట్టలు ఇచ్చాడు రామేశం. రత్నాన్ని పంపడానికి నిశ్చయం చేసుకున్నారు తలిదండ్రులు. కాని భోజనానికి వచ్చిన సోమయాజులు పిల్ల నక్షత్రాని కానాడు మంచిది కాదనియు, విపత్తారలో వైద్యానికని సుతరామూ వెళ్ళకూడదనియు చెప్పినాడు. గోపాళ్రా వెంతో నిరుత్సాహం కనబరుస్తూ అన్నాడు. 'బావా మరి నువ్వు శ్రద్ధచేయక, మంచిరోజు చూసుకొని

> మనిషి పాటకీ, రేడియో పాటకీ గల వ్యత్యాసాన్ని గూర్చి మాలో మాకొకసారి విపరీతమైన వాగ్వాదం చెలరేగింది. ఈ తర్జన భర్జనలన్నీ మొదటి నుంచీ విని విని, విసిగెత్తిపోయి, మనిషి పాటకంటే రేడియో పాటే మేలు అంటాను. ఏమంటారా. రేడియో పాట అయితే అది వినబడకుండా చేసుకొనే సాధనం మన చేతులోనే వుంది." అన్నాను.

రత్నాన్ని తీసుకురావాలి. మాఊరునుంచి మెడ్రాసుతీసి కెళ్లి చూపించే భారం నాది.

రా: 'తప్పకుండ తీసుకువస్తాను.'

గో: 'రత్నం కూడా వస్తుందని పిల్లలెంతో ఉత్సాహపడ్డారు. పోనీ చంద్రాన్నైనా మాతో పంపు తీసుకు వెడతాము.'

రా: వాడు బెంగపెట్టుకుంటాడు తల్లికోసం. ఇప్పుడెందుకు?

గో: బెంగపెట్టుకోడు కుఱ్ఱాళ్ళతో స్నేహం కలిసింది. అంతగా బెంగపెట్టుకుంటే నువ్వొచ్చినప్పుడు నీతో పంపేస్తాను.

రా: వాళ్ళమ్మ పంపితే తీసుకువెళ్లు.

* * *

బండి మందకొడిగా నడుస్తున్నది. గోపాలరావు ఉషారుగా కూనిరాగాలు తీస్తున్నాడు. చంద్రం ఉత్సాహంగా ఏవో కబుర్లు చెపుతుంటే బాబ్జీ, రాణీ పకపక నవ్వుతున్నారు. రమణి మౌనముద్ర ధరించి ఆలోచనా నిమగ్నయైయున్నది. ఈ పది రోజులు తనకు నిజముగ మరపురాని రోజులే! వ్యక్తుల శక్తియుక్తులు, ముఖ్యముగ స్త్రీలవి, మనస్సుతో కూడ ఎంత పాతాళమునకు దిగజారినవో తను ప్రత్యక్షముగ చూచినది! విద్యయేయున్న, ఈ యజ్ఞానము, అకర్మణ్యత్వము ఇంతగ విజృంభింమనా? దాలిగుంటనుండి దాగర కొలిమిని పడినట్లయినది. తా నాశించిన దేమి? చూచినదేమి? ఆమె దీర్ఘనిశ్వాసము విడచినది. గోపాలరావీ మౌనమును సహించ

అమృతమువంటి

అనంగ ప్రభాయాకుతి

సుందరమైన యావ్వనానికి. ప్రకాశవంతమైన తేజస్సుకు. ఉత్తమమైనది, ధాతువును గట్టిపరచి వృద్ధిచేయును బలహీనతచెందిన నరములకు శక్తినీ, పటుత్వమును చేకూర్చును. సుఖమైన దాంపత్యజీవితమునకు ఉత్తరవాదముగలసంజీవి

30 మాత్రలు రు. 10, 15 మాత్రలు రు. 5.

మదనమంజరి ఫార్మసీ

184, చైనాబజారు రోడ్డు, మద్రాసు.

బెజవాడ-శ్రీనివాస మెడికల్ స్టోర్సు-పార్కు రోడ్డు

రాజమండ్రి-ఈశ్వరదాస్ & కో. మెయిన్ రోడ్డు

నెల్లూరు:- ఆర్యన్ ఫార్మసీ-ట్రంకురోడ్డు

ఇతర కేంద్రాల్లో ఏజెంట్లు కావాలి

కుష్ఠు ★ బొల్లి

త్వరగా మేహామచ్చలు, సెగ, సవాయి వ్యాధులకు, గ్యారంటీ చికిత్స, క్యాటలాగు ఉచితం. జి. వి. రెడ్డి అండ్ కో., (రిజిష్టర్డు) "భాస్కరాశ్రమము" గోపాలపురం, తూ. గోదావరి.

లేక పోయినాడు. 'ఏయి, ఇటుచూడు, ఎవరికోసం ఆ విలాపం?'

"మీరు చూచినది కూడ పట్టించు కోరు. మీ మనసు రాయి. యింత కఠిను లెక్కడ ఉండరు." రమణి కోపముగా అన్నది.

గో : ధన్యోస్మి! తమరు ప్రసాదించిన బిరుదు శిరసావహించుచున్నాను. కాని, ఈ దాస పరమాణు వేమి చేయవలెనని, తమరి యాజ్ఞ?

అతని ధోరణికి ఆమెకు నవ్వు వచ్చినది. ఇలా అన్నది—'పరిహాసము కాదు మీ బోధనా సామర్థ్యము నీ పల్లెటూళ్ళలో ఎందుకు వినియోగించరని?'

గో : దేశవ్యాప్తమైన సమస్య ఒక్కని వల్ల తీరదు. దానికి ప్రభుత్వము పూనుకోవాలి. నావంటివా డెక్కడైనా పూనుతున్నా, మీ అన్నలాటివాళ్లు బలవంతముగ పార్టీకక్షలలో కీడ్చి, గాడిదను చేస్తారు. తరువాత 'ఉభయ భ్రష్టత్వము ఉపరి సన్యాసమూను.'

రమణి నిట్టూర్పు విడచింది.—'రామేశం అన్నయ్య తీరిక లేక తిరుగుతు ఏదో వ్యగ్రతలో ఉన్నాడు. ఎందుకో మీకు తెలుసా?

గో : తెలియకేం ఊళ్ళో పార్టీలు, ఎలక్షన్లలో బుఱ్ఱలు బద్దలుకొట్టుకుని కోర్టు కెక్కారు. అందులో అతనుకూడ భాగస్వామి ఇదే అతనికి విశ్రాంతి లేకపోవటానికి కారణం.

ర : ఈ కుఱ్ఱకుంకని వెంట తీసుకు వచ్చినా రెందుకని?

గో : ఎందుకేమిటి. బాబ్జీతో స్కూల్లో చేర్చటానికి.

ర : ఈ ప్రత్యేక వాత్సల్యానికి కారణం తెలుసుకోవచ్చునా?

గో : నిరభ్యంతరంగా. వీడిని తీసుకు వచ్చుటకు ఒకటికాదు రెండు కారణా లున్నవి. ఒకటి—'జగన్నాధం వీడిని నా కప్పగించి చనిపోయినాడు. వాడు మేనమమ కొడుకేగాదు, నాకు ప్రాణ స్నేహితుడు. నేను మీఊరువచ్చి అనర్సు చదవడంగాని, తరువాత నిన్ను చేసికోడం గాని వాని ప్రోద్బలంవల్లనే. ఆఁ మాసంగతి తెలిసినది కనుకనే కనకమ్మ పిల్లవానిని మనతో సంతోషముగ పంపినది.

ర : రెండవ కారణము?

గో : రెండవ కారణమా? మరీ. దేముడు మేలుచేస్తే—

ర : ఊఁ. మేలుచేస్తే?

గో: "మరీ దేముడు మేలుచేస్తే,"అంటూ జంటగా కూర్చుని కబుర్లు చెప్పుకుంటున్న రాణీ, చంద్రులవంక సాభిప్రాయంగా చూశాడు. రమణి అటు చూసింది. మెఱుపువలె తట్టిన యూహను స్థిరపర్చుకో లేక ఆశ్చర్యంతో అంది.

'ఏమిటి?'

గో : కోమటి 'తను కార్యంబు ఘటించుచున్ పరహితార్థ వ్యాపృతుల్ మధ్యముల్.'

ర : మీరూ అంతేనా?

గో : ఆఁ. నేనూ అంతే.

★